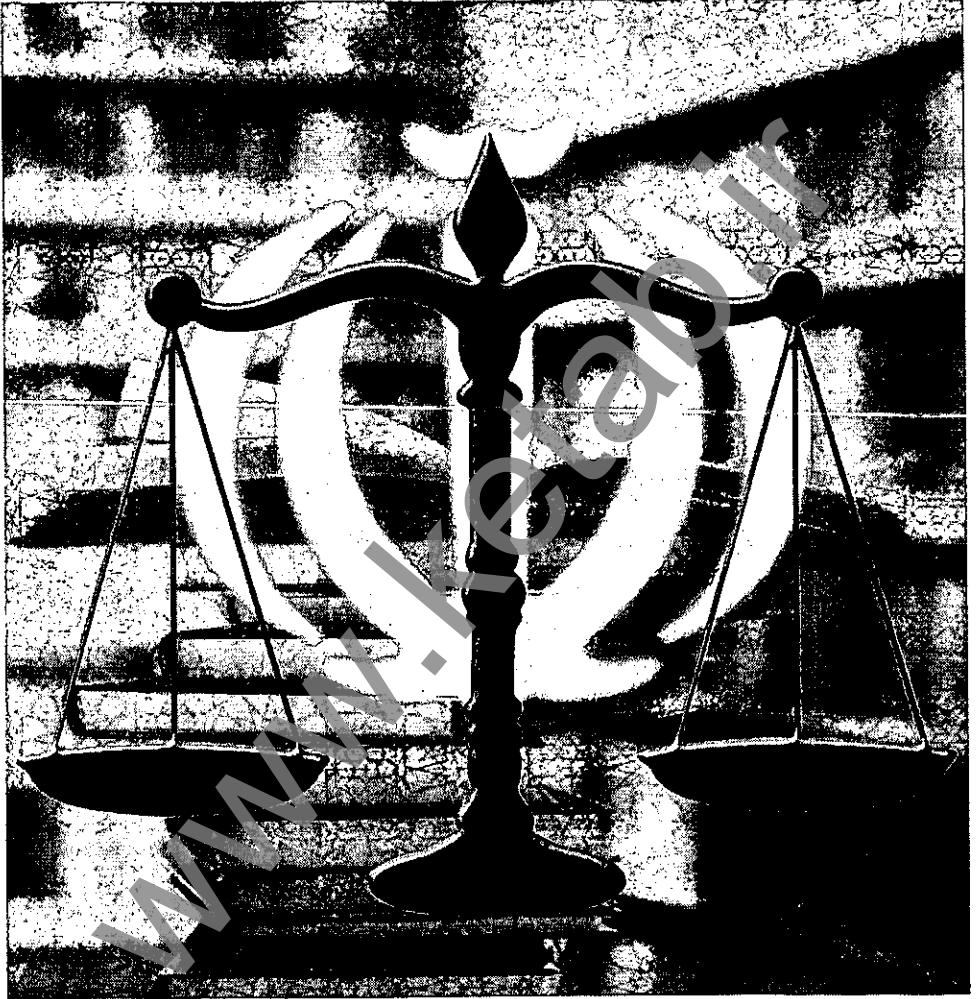
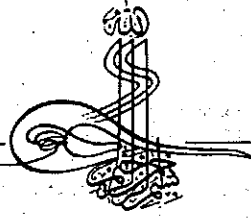

حقوق جزای اختصاصی ۱

زهرا قدسی

نشر خردمندان

سرشناسنامه	قدس، زهرا، ۱۳۵۲-
عنوان و نام پدیدآور	حقوق جزای اختصاصی (۱)/ زهرا قدسی.
مشخصات نشر	تهران: خردمندان، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۱۵۲ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۸۶۴-۵۵-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	حقوق جزا- ایران- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	حقوق جزا- ایران- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی)
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۲ ج ۷ / KMHI۸
رده‌بندی دیویی	۳۴۵/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۱۶۱۲۹۰

مجموعه
کتاب‌های استاد

مدیر مسئول انتشارات	مهندس سید امین میرباقری
مدیر تألیف	علیرضا مزرعتی
نویسنده	زهرا قدسی
ویراستار	مولود عصاری
مدیر تولید	مهدی سبحانی
ناظر چاپ	مهندس محمد رادنوش
صفحه‌آرا	امین ستوده‌نژاد
نوبت چاپ	اول ۹۲
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
قیمت	۶۰۰۰۰ ریال
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۸۶۴-۵۵-۶

Kheradmandan Publications

دفتر مرکزی	تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - کوچه نوروژ - پلاک ۱۰
دفتر انتشارات	تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - کوچه ماستری فرلهانی - پلاک ۳۷ طبقه ۲ واحد ۵

تلفن: ۶۶۹۵۹۴۷۴ (خط ویژه)

تلفن: ۶۶۴۹۸۵۱۵

www.pnuparastoo.com

به برکت نام اعظم بسم الله الرحمن الرحيم که به نهایت است و لامکان و بی‌زمان، اما به قدر فهم ما کوچک می‌شود! به قدر نیاز ما فروود می‌آید و به قدر ایمان ما راه‌گشا... نامی‌مان را امید و گم‌گشتگان را راه می‌شود... و در تاریکی ماندگان را نور...

روند تحولات اجتماعی در حوزه دانش مبتنی جایگاه خرد در جامعه‌ی مدرن انسان خردورز است. امروزه، انتشار آگاهی، در قالب اسلوب‌های مدون و دقیق صورت می‌گیرد و تدوین و تعریف سیاست‌های معین در این حوزه، دسترسی آسان را به اطلاعات امکان‌پذیر می‌نماید. ابزار انتقال اطلاعات به صورت قاعده‌مند، می‌تواند در تسریع، تسهیل و تکوین امر فراگیری در حوزه‌های دانش بسیار کارگشا باشد. انتشارات خردمندان، به‌مثابه‌ی ابزار انتقال اطلاعات، با تمهید و به‌کارگیری الگوها و شیوه‌های نوین آموزشی مدون در کارگروه‌های تألیف، همواره بر آن است تا فراوانی نشر آگاهی را آسان و کاربردی نماید. با توجه به نقش و اهمیت جایگاه دانشجویان در عرصه‌ی مدیریت جامعه، تقلا و تکاپوی علمی کارگروه‌های آموزشی ما، در قالب تعریف و تدوین سیاست تألیف، بر آن است تا نیازهای آموزشی دانشجویان را با قرار دادن در الگوهای علمی و دقیق، نظام‌مند و به‌قاعده نموده و به نحو احسن مرتفع سازد. در این رهگذر، انتشارات خردمندان بر آن است تا خودباوری علمی دانشجویان برای ایفای نقش‌پذیری اجتماعی آنها در عرصه مدیریت را تقویت نموده و در قوام غنای علمی آنان بکوشد، تا گام کوچکی در راستای اهداف بزرگ فرزندان این مرز و بوم که همانا پیشرفت، توسعه و خودکفایی ایران اسلامی است بردارد.

من چنینم که نمودم دگر ایشان دانند
عشق داند که در این دایره سرگردانند

در نظربازی ما بی‌خبران حیرانند
عاقلان نقطه پرگار وجودند ولی

انتشارات خردمندان، در راستای تألیف کتاب‌های آموزشی دانشگاهی بر اساس نیازهای آموزشی دانشجویان، مبتکر طرح‌های نوین در این حوزه است. امیدواریم با بکارگیری تجارب خود، زمینه‌ساز ترغیب و تشویق دانشجویان عزیز در امر یادگیری بوده و توانسته باشیم دانشجویان را در مسیر صحیح یادگیری حوزه‌های مختلف آموزشی قرار دهیم.

نگارش کتاب‌های آموزشی، در اسلوب‌های دقیق و بدیع علمی با رعایت ظرافت‌های نوشتاری در قالب نثر ساده و روان، بر آن است تا درصدد رفع نیازهای آموزشی دانشجویان برآید. همواره کوشیده‌ایم تا جدیدترین الگوهای علمی در نگارش کتاب‌ها استفاده شود. تغییر الگوهای آموزشی، در راستای بهبود و ارتقاء شاخص‌های آموزشی و رفع نیازهای دانشجویان در امر یادگیری است. تدوین و طراحی ساختار ذیل، با استفاده از تجربه‌ی اساتید و نظرسنجی از دانشجویان صورت گرفته است. الگوی ارائه شده، تمام مطالب کتاب اصلی را در بر می‌گیرد:

۱. الگوهای خلاصه‌ی مطالب: الگوهای خلاصه‌ی مطالب، ساختاری متنوع اما ساده دارند. در این الگوها، با توجه به هر درس، الگویی مناسب در طرح مطالب انتخاب می‌شود. در گزینش این بخش شیوه‌ی طرح مطالب در کتاب اصلی لحاظ شده که در قالب این الگو، روند یادگیری بسیار آسان‌تر می‌شود.

۲. بانک سوالات: این الگو در قالب آزمون‌های برگزار شده و تالیفی، ضمن تقویت خودسنجی در زمان مطالعه، دانشجو را در شیوه‌ی مدیریت زمان، آشناسازی با الگوهای طرح سوالات و انتخاب بهترین شیوه‌ی مطالعه یاری می‌رساند. طراحی سوالات، ضمن در بر گرفتن تمام مطالب کتاب، بر مبنای اصول علمی و صحیح ارزشیابی تدوین شده که دانشجو را در مسیر صحیح مطالعه قرار می‌دهد. در طراحی بانک آزمون، ضمن طرح سوالات کلیدی و مهم، جدیدترین آزمون‌های برگزار شده با درج پاسخ‌نامه تشریحی یا کلیدی ذکر شده است.

۳. کاربرگ‌های متنوع آموزشی: این طرح، ضمن تسریع و مدیریت مفاهیم در امر یادگیری دانشجو را در مسیر یادگیری هدفمند و آسان قرار می‌دهد.

اگر چه معتقدیم با همکاری شما دانشجویان و اساتید محترم؛ این انتشارات همواره درصدد بهبود و ارتقای مستمر کتاب‌های خود بوده و پیش‌تاز نوآوری در این بخش هستیم، اما خود را بی‌نیاز از نظرات و پیشنهادات شما نمی‌دانیم. خواهشمند است انتقاد یا پیشنهادات خود را به نشانی mazraati@hotmail.com ارسال نمایید.

موفقیت شما آرزوی ماست

علیرضا مزرعتی

مقدمه مولف

سپاس خدای را که مدد فرمود دگر یاره نامی در راه اشاعه علم و فرهنگ بردارم. این کتاب در راستای ارتقای درک مطلوب‌تر مفاهیم تألیف شده است و با تلخیص مطالب و ارائه تستهای تألیفی و آزمون‌های سال‌های گذشته پیام نور سعی در تثبیت فراگیری و تسلط بر مفاهیم آن دارد. امید است مورد اقبال عزیزان قرار گیرد.

در آخر شپاسگزارم نظرات و پیشنهادات خود را به نشانی sepinoodan@yahoo.com ارسال فرمایید.

با تشکر
زهره قدسی

۷	مقدمه
۱۶	قسمت اول - فصل اول
۱۷	مبحث اول: جرایم علیه تمامیت جسمانی
۵۱	مبحث دوم: قطع عضو و ایراد ضرب و جرح عمدی
۶۲	مبحث سوم: قتل و صدمات بدنی غیر عمدی
۷۹	مبحث چهارم: شرکت و معاونت در قتل و صدمات بدنی
۹۰	قسمت اول - فصل دوم
۹۱	مبحث اول: ارکان تشکیل دهنده جرم سقط جنین یا سقط حمل
۹۷	مبحث دوم: کیفر سقط جنین یا حمل در مراحل مختلف حیات
۱۰۱	قسمت دوم - فصل اول
۱۰۲	مبحث اول: صدمات وارده بر امنیت و آسایش اشخاص، جرایم خشونت آمیز
۱۱۴	مبحث دوم: جرایم ارتكابی به وسیله نوشته و گفتار
۱۱۷	قسمت دوم - فصل دوم
۱۲۱	مبحث اول: اعمال خشونت آمیز
۱۲۹	کاربری
۱۳۱	آزمون خودسنجی

مقدمه

حقوق جزا در کشور ما به دو رشته‌ی؛ حقوق جزای عمومی و حقوق جزای اختصاصی تقسیم می‌شود.

❏ حقوق جزای عمومی: راجع به مسائل و قواعدی است که تمام جرائم را شامل می‌شود.

❏ حقوق جزای اختصاصی: راجع به بحث در خصوصیات هر یک از جرایم به‌طور جداگانه است.

موضوع حقوق جزای اختصاصی؛ نفس جرم است.

سؤال: مسائلی از قبیل: جرائم بر ضد امنیت و آسایش عمومی، جاسوسی و خیانت در کدام رشته حقوق

قابل بررسی هستند؟

(الف) حقوق عمومی

(ب) حقوق خصوصی

(د) حقوق جزای اختصاصی

(ج) حقوق جزای عمومی

پاسخ: گزینه «د». این جرایم و جرایم دیگری چون جعل و تزویر، قلب سکه، تخریب، کلاهبرداری و ... از

مصادیق قابل طرح در حقوق جزای اختصاصی است.

حقوق جزای اختصاصی رشته‌ای از حقوق جزاست که شامل مطالعه خصوصیات و جزئیات فرد فرد جرائسی

است که ارتکاب می‌شود و مشخص است؛ مثل قتل عمد، سرقت و کلاهبرداری، اما؛ در حقوق جزای عمومی،

جرایم از دیدهای مختلف به طبقاتی تقسیم می‌شوند که به‌وسیله قوانین جزایی وضع شده‌اند. مانند، تقسیم‌بندی

جرایم مستلزم حد، قصاص، دیه و تعزیر.

عناصر تشکیل دهنده‌ی جرم

● عناصر تشکیل دهنده‌ی جرم شامل دو قسمت می‌شود

الف - عناصر تشکیل دهنده‌ی عمومی جرم: این قسمت به حقوق جزای عمومی مربوط است و به

تنهایی نمی‌تواند هیچ کدام از عناصر را توصیف کند چون در بین تمام جرایم مشترک هستند.

ب - عناصر تشکیل دهنده‌ی اختصاصی جرم: هر جرم را با توجه به شرایط و ارکان تشکیل دهنده‌ی

آن به‌صورت انفرادی در نظر می‌گیرد.

آثار حقوقی توصیف رفتار مجرمانه

الف - نقش توصیف در تعیین نوع جرم:

نوع جرم بستگی به تخصیص آن دارد. تخصیص از حیث کیفر، وسیله تعیین نوع جرم و میزان اهمیت آن است.

● مثلاً طبق مواد ۱۲ الی ۱۷ قانون مجازات اسلامی

← حدود: مجازات‌هایی است که نوع و مقدار و کیفیت آن‌ها در شرع تعیین شده است.

← قصاص: کیفری است که جانی به آن محکوم می‌شود و باید برابر جنایت وی باشد.

← دیه: مالی است که از طرف شارع برای جنایت تعیین شده است.

← تعزیر: تأدیب یا عقوبتی است که نوع و مقدار آن در شرع تعیین نشده و به نظر حاکم بستگی دارد.

← مجازات بازدارنده: تأدیب یا عقوبتی است که از طرف حکومت، برای حفظ نظم و مراعات مصلحت

اجتماع در قبال تخلف از مقررات و نظامات حکومتی تعیین می‌شود.

سؤال: عبارت «کیفری که جانی به آن محکوم می‌شود باید برابر جنایت وی باشد» مصداق چیست؟
 الف) دیه ب) قصاص ج) تعزیر د) حد
 پاسخ: گزینه «ب». قصاص کیفری است که جانی به آن محکوم می‌شود و برابر جنایتش است.

فایده دیگر تخصیص وقتی است که تعیین مجازات‌های تبعی یا تکمیلی مورد نظر است.
 جرم از حیث شدت و ضعف مجازات سه نوع است: جنایت، جنبه، خلاف.

ب- نقش جرم در اعمال قواعد آیین دادرسی کیفری
 آیین دادرسی کیفری، به اعتبار نوع جرم می‌تواند متفاوت باشد، همانگونه که وظایف و اختیارات ضابطین دادگستری و صلاحیت دادگاه‌های جزایی و تشریفات دادرسی در مورد هر جرم متفاوت است. مثلاً تحقیق در جرایم منافی عفت ممنوع است، مگر در مواردی که جرم مشهود بوده یا شاکی خصوصی داشته باشد.

سؤال: در مواردی که جرم دارای شاکی خصوصی باشد تحقیق چگونه صورت می‌گیرد؟
 الف) توسط دولت ب) توسط شاکی ج) توسط قاضی دادگاه د) توسط دادخواه
 پاسخ: گزینه «ج». در این موارد تحقیق توسط قاضی دادگاه انجام می‌گیرد.

دادگاه‌های کیفری به جرایمی که مطابق قوانین دارای مجازات؛ حدود، قصاص، دیات، تعزیرات، مجازات‌های بازدارنده باشد و در صلاحیت دادگاه‌های دیگر نباشد، رسیدگی می‌کند.
 طبق قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب؛ در حوزه قضایی هر شهرستان یک دادسرا در معیت دادگاه‌های آن حوزه تشکیل می‌شود.

● وظایف دادسرا

- ← کشف جرم
- ← تعقیب متهم به جرم
- ← اقامه دعوی
- ← جنبه الهی
- ← جنبه عمومی
- ← اجرای حکم
- ← رسیدگی به امور حسبی

طبق ماده ۷۲۷ قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) در حقوق الناس، تعقیب و مجازات مجرم متوقف بر مطالبه صاحب حق یا قائم مقام قانونی است.

از نظر تاریخی حقوق جزای اختصاصی مقدم بر حقوق جزای عمومی بوده است.

حقوق جزای اختصاصی ایران

با توجه به اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، اولین منبع حقوق جزای اختصاصی قانون است اما رویه‌ی قضایی و دکترین نیز از منابع مهم هستند.

● منابع قانونی

اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها یکی از اصول اساسی حقوق جزاست. حقوق جزای اختصاصی ایران متکی بر حقوق مدون، یعنی قانون است و هیچ دادگاهی نمی‌تواند بدون نص صریح قانون جزایی، شخصی را مثلاً به موجب «عرف و عادت» محکوم به مجازات کند.

منابع قانونی عبارتند از: قانون اساسی، قوانین عادی، منابع شرعی، آیین دادرسی کیفری، تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های جزایی.

قانون اساسی: اصول ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۳۲، ۳۳، ۳۸، ۳۹، ۴۶، ۴۷، ۴۹ و ۱۶۸ از منابع حقوق جزای اختصاصی است.

قوانین عادی: مهمترین قوانین موضوعه که از منابع مستقیم حقوق جزای اختصاصی است:

- ← قانون حدود و قصاص و مقررات آن؛
- ← اولین قانون مجازات اسلامی (دیات)؛
- ← اولین قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) و
- ← قوانین متفرقه (تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی موجب تغییر و اصلاح بسیاری از مواد قوانین جزئی می‌شود. این قوانین پس از انتشار در روزنامه رسمی، در مجموعه سالیانه روزنامه رسمی هم منتشر می‌شود).

● منابع شرعی و مصادیق آن

در امور کیفری ماده ۲۹ قانون تشکیل دادگاه‌های کیفری و شعب دیوان عالی کشور با الهام از اصل ۱۶۷ قانون اساسی مقرر می‌دارد: «حکام دادگاه‌های کیفری باید مستدل و موجه بوده، مستند به مواد قانون و اصولی باشد که براساس آن حکم صادر شده است. دادگاه‌ها مکلفند حکم هر قضیه را در قوانین مدون بیابند و اگر قانونی نباشد با استناد به منابع فقهی معتبر یا فتاوی معتبر حکم قضیه را صادر نمایند و دادگاه‌ها نمی‌توانند به بهانه سکوت یا نقض یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به شکایات و دعاوی و صدور حکم امتناع ورزند.»

در صورتی که قاضی مجتهد جامع‌الشرایط باشد و فتوای فقهی او مخالف قانون مدون باشد پرونده جهت رسیدگی به قاضی دیگر محول می‌شود.

● مصادیق اجرایی منابع شرعی

الف - تکلیف دادگاه کیفری در رسیدگی به دعوای خصوصی با فقدان قانون: ماده ۹ قانون اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری مصوب ۱۳۵۶ مقرر می‌داشت که هرگاه دعوی جزایی در دادگاه به صدور حکم برائت قطعی و یا قرار موقوفی تعقیب قطعی منتهی شود، دادگاه صادرکننده‌ی رأی، در صورت آماده بودن پرونده به دعوی

خصوصی رسیدگی و رأی دهد و الّا رسیدگی به آن را به دادگاه صلاحیت‌دار محول کند و دادگاه اخیر به دادخواست مدعی خصوصی بدون پرداخت هزینه دادرسی مجدد رسیدگی نماید. دادگاه کیفری علی‌رغم صدور حکم برائت قطعی یا قرار موقوفی تعقیب مکلف به رسیدگی به دعوی حقوقی است. در این رابطه در مواردی چون اختلاف در اصل نکاح و طلاق و شرعی یا غیرشرعی بودن رابطه زوجیت در موارد زنا و اعمال منافی عفت و امتناع از پرداخت نفقه یا تعیین مقدار دیه کافر ذمی در جرایم ناشی از تخلفات رانندگی، در صورت فقدان منابع قانونی دادگاه کیفری ناگزیر است با استناد به منابع فقهی معتبر یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر کند.

ب - صدور حکم بر مبنای تشخیص غیرشرعی بودن رفتار در موارد قانونی: طبق ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی، هر کس علناً در انظار و اماکن عمومی و معابر تظاهر به عمل حرامی نماید، علاوه بر کیفر عمل، به حبس از ده روز تا دو ماه یا تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می‌شود و در صورتی که مرتکب عملی شود که نفس آن عمل دارای کیفر نیست ولی عفت عمومی را جریحه‌دار کند، فقط، به حبس از ده روز تا دو ماه یا تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

بدیهی است تشخیص امر تظاهر به عمل حرام محکول به استناد به منابع فقهی معتبر با عنایت به قرآن و سنت است که امر تحلیل و تحریم اصولاً ناشی از آنهاست. مع‌هذا در صورتی که قاضی مجتهد جامع‌الشرایط باشد و فتاوی فقهی او مخالف قانون مدون باشد، پرونده جهت رسیدگی به قاضی دیگر محول می‌شود.

آیین دادرسی کیفری

برخی از مواد آیین دادرسی کیفری که جنبه ماهوی دارد از منابع حقوق جزای اختصاصی است.

● تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های جزایی

این قبیل مقررات که در اجرای اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها و اصل تفکیک قوا باید مستند قانونی داشته باشند، از منابع حقوق جزای اختصاصی محسوب می‌شوند.

● رویه قضایی

← معنای عام: آرائی که در خصوص مسائل معین و مشابه از طرف دادگاه‌ها صادر می‌شود.

← معنای خاص: آرائی که هیئت عمومی دیوان‌عالی کشور در موارد زیر صادر می‌کند.

➤ رعایت آرائی که از طرف دادگاه‌ها صادر می‌شود الزامی نیست؛ اما آرائی که هیئت عمومی دیوان‌عالی کشور صادر می‌کند. برای کلیه محاکم، در جایگاه آراء وحدت رویه، لازم‌الاتباع است.

● مواردی که هیئت عمومی دیوان‌عالی کشور رأی صادر می‌کنند

الف - آراء وحدت رویه در موارد اتخاذ رویه‌های مختلف در شعب دیوان‌عالی کشور:

هرگاه در شعب دیوان‌عالی کشور نسبت به موارد مشابه، رویه‌های مختلف اتخاذ شده باشد، به تقاضای رئیس دادگستری یا رئیس دیوان‌عالی کشور یا دادستان کل، هیئت عمومی دیوان‌عالی کشور که در این مورد لااقل با حضور سه چهارم از رؤسا و مستشاران دیوان مزبور تشکیل یافته و موضوع مختلف‌فیه را بررسی کرده نسبت به آن تصمیم می‌گیرند. در این صورت، نظر اکثریت آراء مزبور، برای شعب دیوان‌عالی کشور و برای دادگاه‌ها در

موارد مشابه لازم‌الاتباع بوده و جز به موجب نظر هیئت عمومی یا قانون، قابل تغییر نیست.

ب - آراء هیئت عمومی در موارد اتخاذ رویه‌های مختلف به وسیله دادگاه‌ها در استنباط از قوانین:

به موجب ماده ۳ از مواد الحاقی به آیین دادرسی کیفری «هرگاه از طرف دادگاه‌ها اعم از جزایی یا حقوقی، راجع به استنباط از قوانین، رویه‌های مختلفی اتخاذ شده باشد، دادستان کل پس از اطلاع مکلف است موضوع را در هیئت عمومی دیوان کشور مطرح نموده و رأی هیئت عمومی را در آن باب بخواهد. رأی هیئت عمومی در موضوعاتی که قطعی شده بی‌اثر است ولی از طرف دادگاه‌ها باید در موارد مشابه پیروی شود.» در این قبیل موارد نیز دادگاه‌ها مکلف به تبعیت از آراء هیئت عمومی دیوان عالی کشوراند.

علاوه بر این دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور به هر راهی آگاه شوند که نسبت به موارد مشابه اعم از حقوقی، کیفری و امور حسبی با استنباط از قوانین آرای مختلفی صادر شده مکلفند نظر هیئت عمومی را به منظور ایجاد وحدت رویه درخواست کنند.

سؤال: مجموعه آراء وحدت رویه قضایی چگونه در دسترس عموم قرار می‌گیرد؟

الف) به وسیله اداره کل آموزش دادگستری منتشر می‌شود.

ب) به وسیله قضاات دادگستری استان‌ها منتشر می‌شود.

ج) به وسیله نیروی انتظامی در مراکز دادگاه‌ها اعلام می‌شود.

د) به وسیله ضابطین قانونی در مراکز حقوقی اعلام می‌شود.

پاسخ: گزینه «الف». مجموعه آراء وحدت رویه قضایی هرچند سال یکبار به وسیله اداره کل آموزش دادگستری منتشر و در دسترس عموم قرار می‌گیرد.

● دکترین یا عقاید علمای حقوق

مقصود از دکترین؛ تفسیر مواد قانونی و تجزیه و تحلیل آراء محاکم و رویه‌های قضایی و ارائه طریق برای آینده است.

مفسرین حقوقی اعم از قضاات، استادان و علمای حقوق، از میان آراء حقوقی، اصولی را که حاکم بر تصمیمات حقوقی است مورد انتقاد علمی قرار داده و با تشریح و تفسیر آنها راه‌های کوتاه‌تر و بهتری را برای ایجاد یک رویه قضایی ثابت که متکی بر اصول منطقی و مسلم باشد عرضه می‌نمایند.

● نقش عرف و عادت در حقوق جزای اختصاصی

عرف و عادت شامل مجموعه عادات و رسوم رایج بین مردم، ممکن است در حقوق خصوصی برای تکمیل و رفع نقص قانون در جایگاه یک قاعده حقوقی مورد استفاده قرار گیرد. ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی می‌گوید: «دادگاه‌های دادگستری مکلفند به دعاوی موافق قوانین، رسیدگی کرده، حکم داده یا فصل نمایند و در صورتی که قوانین موضوعه کشوری کامل یا صریح نبوده و یا متناقض باشد یا اصلاً قانونی در قضیه مطروحه وجود نداشته باشد، دادگاه‌های دادگستری باید موافق روح و مفاد قوانین موضوعه و عرف و عادت مسلم، قضیه را قطع و فصل نمایند.»

البته در حقوق جزا، دادگاه‌ها مکلفند قانون را اساس رسیدگی و صدور حکم قرار دهند. بنابراین مراجع انتظامی و قضایی نمی‌توانند به استناد عرف، فعل یا ترک فعلی را جرم دانسته یا کیفری را بر طبق عرف مورد حکم قرار دهند. اما مواردی در قانون وجود دارد که باید به عرف مراجعه کرد مانند مواردی که شخصی عملی را مرتکب شود که نفس آن عمل دارای کیفر نیست ولی عفت عمومی را جریحه‌دار کند، به حبس و ... محکوم می‌شود. برای تشخیص رفتاری که عفت عمومی را جریحه‌دار می‌سازد ناگزیر باید به عرف و عادت مراجعه نمود.

نکته‌های از مقدمه

- ۱- حقوق جزای اختصاصی رشته‌ای است که شامل مطالعه خصوصیات و جزئیات فرد فرد جرائمی است که ارتکاب می‌شود و مشخص است.
- ۲- تعیین نوع جرم بستگی به تخصص آن دارد.
- ۳- جرم از حیث شدت و ضعف مجازات بر سه نوع: جنایت و جناحه و خلاف تقسیم می‌شود.
- ۴- دادگاه‌های کیفری به جرائمی که دارای مجازات؛ حدود، قصاص، دیات، تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده بوده رسیدگی می‌کنند.
- ۵- دادگاه‌های کیفری به دادگاه‌های کیفری یک و دو تقسیم می‌شوند.
- ۶- دادسرا عهده‌دار کشف جرم، تعقیب متهم به جرم، اقامه دعوی از جنبه حق الهی و حفظ حقوق عمومی و حدود اسلامی، اجرای حکم و همچنین رسیدگی به امور حسبی وفق ضوابط قانونی است و به ریاست دادستان است که به تعداد لازم معاون، دادیار، بازپرس و تشکیلات اداری خواهد داشت. در حوزه قضایی بخش، وظیفه دادستان را دادرس علی‌البدل به عهده دارد.
- ۷- در حقوق الناس، تعقیب و مجازات مجرم متوقف بر مطالبه صاحب حق یا قائم مقام قانونی اوست.
- ۸- منابع قانونی عبارتند از: قانون اساسی، قوانین عادی، منابع شرعی و مصادیق آن، آیین دادرسی کیفری، تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های جزایی.
- ۹- مجلس شورای اسلامی باید نسبت به تمدید مهلت ۵ ساله یا تصویب نهایی قوانین اقدام نماید.
- ۱۰- دادگاه‌ها مکلفند حکم هر قضیه را در قوانین مدون بیابند و اگر قانونی نباشد با استناد به منابع فقهی معتبر یا فتاوی معتبر حکم صادر کنند و نمی‌توانند به بهانه نقض یا اجمال یا تعارض قوانین از رسیدگی به شکایات خودداری کنند.
- ۱۱- در موارد فقدان قانون دادگاه کیفری می‌تواند در رسیدگی به دعاوی خصوصی از منابع شرعی استفاده کند.
- ۱۲- در سال ۱۳۲۸ برای جلوگیری از تشتت آراء، قانونی تحت عنوان «ماده واحده مربوط به وحدت رویه قضایی» به تصویب رسید.
- ۱۳- در حقوق جزای اختصاصی با وجود اصل قانونی بودن جرم و مجازات، رویه قضایی فاقد نقش آفریننده‌ای است که در سایر رشته‌های حقوقی دارد. در امور جزایی فقط نص صریح قانون که قبل از ارتکاب عمل وجود داشته است می‌تواند مبنای عمل قضایی قرار گیرد نه رویه قضایی.
- ۱۴- مقصود از دکتربن، تفسیر مواد قانونی و تجزیه و تحلیل آراء محاکم و رویه‌های قضایی و ارائه طریق برای آینده است.